

ΑΦΙΕΡΩΜΑ:

ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ - ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΠΙΚΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΕΣ

Τοπική ανάπτυξη - Αυτοδιοίκηση

ΜΙΑ ΑΚΟΜΑ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΗ. Η ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ

Ομολογώ πως το κείμενο αυτό έχει ένα έντονα αντι-επιστημονικό ύφος! Ομολογώ επίσης πως γράφεται μέσα σ' ένα ανάμεικτο κλίμα, έντασης, οργής, πικρίας και έμπνευσης!...

Ομολογώ ακόμα πως, θα είχε ένα πολύ διαφορετικό χαρακτήρα (ειδικά όσον αφορά την οργή, την πίκρα και την ένταση...) αν δεν είχα αναλάβει την ευθύνη της ραδιοφωνικής παρουσίασης των προεκλογικών δεκαλέπτων των υποψηφίων δημάρχων!

Θα πρέπει να παραδεχτώ όμως ακόμα, περιφρουρώντας στοιχειωδώς το επιστημονικό κύρος (τουλάχιστον του περιοδικού), ότι η ουσία των σκέψεων που εκτίθενται παρακάτω, είναι ώριμες αναθεωρήσεις, παράλληλες με τις διεργασίες που συντελούνται όλο και με μεγαλύτερη ταχύτητα στον χώρο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Τ.Α.).

Ένας καθόλου αυτονόητος τίτλος

Ο τίτλος του αφιερώματος που κρατάτε στα χέρια σας, δεν είναι καθόλου αυταπόδεικτος. Εμφανίζει δηλ. τον Τ.Α. να αποδέχεται σαν αυτονόητο, τον αναπτυξιακό της ρόλο. Στην πραγματικότητα όμως, υπάρχουν αμφισβητήσεις, ρητές ή έμμεσες, ομολογούμενες ή υποκρυπτόμενες. Σ' όλες αυτές τις περιπτώσεις, συνυπάρχουν με τις γνωστές επιδιώξεις του παλιού περιθωριοποιημένου ρόλου για τον θεσμό και δεν αποτελούν τις εξαιρέσεις ενός κανόνα με λυμένα προβλήματα.

Ο αναπτυξιακός λοιπόν ρόλος της Τ.Α., δεν είναι πάντα αποδεχτός από την ίδια. Φυσικά, βέβαια είναι λάθος να ταυτιστεί από την άλλη, η μη αποδοχή με κάποια τυχόν αδιαφορία για την εξέλιξη και το καλό της πόλης. Αλλού είναι το πρόβλημα.

Απεταξάτω χωρίς συντεταξάμην

Υπάρχουν τουλάχιστον τρεις ορατές πλευρές ορατής αμφισβήτησης.

α) Είναι η αντίληψη που χωρίς προσχήματα, επιφυλάσσει για την Τ.Α. ένα ρόλο συμπληρωματικό της κρατικής μηχανής, αιμόδιδο μόνο για ευθύνες περιθωριακού χαρακτήρα. (καθαριότητα, πράσινο κ.λπ.). Η πρόσφατη δήλωση του κ. Μητσοτάκη στην Καλαμάτα, που κατηγορήσε την κυβέρνηση γιατί αφήνει τόσο οσοβαρά έργα όσο η αντιμετώπιση των συνεπειών του σεισμού, στον δήμαρχο και δεν τις αναλαμβάνει η ίδια, είναι πολύ χαρακτηριστικό. Και μάλιστα όταν την ίδια στιγμή στελέχη του ίδιου κόμματος κάνουν ειλικρινείς, κατά τη γνώμη μου, προσπάθειες να δώσουν ένα πιο σύγχρονο χρώμα στην

πολιτική για την Τ.Α. με αυτοκριτικές όπως αυτές του κ. Ανδριανόπουλου «Στο παρελθόν δεν είχαμε δείξει τη σημασία που έπρεπε στην Τ.Α.» (εφημερίδες 11/10/86).

β) Είναι η λογική που υπερτονίζει τον διεκδικητικό χαρακτήρα της Τ.Α. απέναντι στο κράτος. Και αυτή εύκολα οδηγεί στα ίδια αποτελέσματα. Η πραγματικότητα μάλιστα που εμφανίζει σαν «αριστερή και προοδευτική», την προβολή όσο το δυνατόν περισσότερων «διεκδικητικών» άλυτων με άλλους τρόπους, προβλημάτων, συνοδεύεται συνήθως και από μια σαφή υποτίμηση του στοιχείου της αυτο-διοίκησης, σαν αυτόνομο πολιτικού υποκειμένου, συντελεστού και όχι θεατή της ανάπτυξης σε τοπική κλίμακα.

Πρόσφατα μάλιστα η λογική αυτή λειτουργήσε τραγελαφικά! Οι εκλογές της 12/10 έδειξαν ότι η πλειοδοσία σε διεκδικητικά αιτήματα, πέρασε για πρώτη φορά, εμφανώς στο μέρος των συντηρητικών υποψηφίων!

γ) Είναι και η αντίληψη που βλέπει τον δήμο σαν προκεχωρημένο φυλάκιο του αγώνα, για ανατροπές και στηρίξεις, χρήσιμες για το κεντρικό πολιτικό παιχνίδι. Φυσικά η αντίληψη αυτή ούτε νέα είναι, ούτε τυχαία. Σχετίζεται άμεσα και είναι το νομοτελειακό επακόλουθο των πολιτικών εκείνων θεωριών, που δεν θεωρούν τον πολλαπλασιασμό των πολιτικών υποκειμένων σαν προϋπόθεση για τους όποιους κοινωνικούς μετασχηματισμούς επαγγέλλονται. Στην περίπτωση αυτή η Τ.Α. (και όχι μόνο αυτή είναι προνομιακός χώρος για ασκήσεις, με προκεχωρημένα φυλάκια, στρατιώτες προς εγκύμναση κ.λπ.

Αυτές περίπου είναι οι ορατές αμφισβητήσεις.

Συντεταξάμην μαζί με απεταξάτω

Πολύ πιο δύσκολα ορατή είναι η έμμεση ή αποκρυπτόμενη αμφισβήτηση της ανάγκης για σύνδεση Τ.Α. - ανάπτυξη. Όχι μόνο, όμως, γιατί απουσιάζει το στοιχείο της ομολογίας. Η πείρα έχει δείξει πως στις περιπτώσεις αυτές προηγείται πάντα, κραυγαλέα υποστήριξη και φανατική εμμονή στην ιδέα της σύνδεσης. Ενδεικτικά και μόνο τα παρακάτω παραδείγματα:

α) Συντεταξάμεθα... και ετοιμάζουμε μάλιστα μια σειρά δημοτικών επιχειρήσεων. Αλλά μόνο για κοινοφελείς σκοπούς! πολιτιστικές, παροχής υπηρεσιών κ.λπ. Βασικά χαρακτηριστικά αυτών των περιπτώσεων είναι: Η χρησιμοποίηση κεφαλαίων από τον δημόσιο προϋπολογισμό, οι μεγάλες επενδύσεις και η μη ανταποδοτικότητα. Θεωρητικά η επιλογή αυτή, ξεκινάει από κάτι πολύ σωστό. Ότι η ευθύνη για εξυπηρέτηση των αναγκών των δημοτών, ανήκει πρωταρχικά στην Τ.Α. Το πρόβλημα αρχίζει και στην εφαρμοσμένη Τ.Α. οξύνεται στις περιπτώ-

σεις εκείνες που η πλευρά αυτή αποσυνδέεται από την ανάγκη ευθύνης του θεσμού για το σύνολο της ανάπτυξης. Η συνηθισμένη μάλιστα προσπάθεια για θεωρητική θεμελίωση αυτών των επιλογών, οδηγεί σε σαφή υποβάθμιση και απόρριψη της άμεσης και ευεργετικής ευθύνης για την τοπική ανάπτυξη.

β) Συνεταξαμεθα μεν... προσοχή δε λένε κάποιοι άλλοι. Και συμπληρώνουν συνωμοτικά «Ναι αλλά έτσι ενισχύουμε αντικειμενικά την κυβέρνηση!» Ή «θέλει προσοχή. Αν ασχοληθούμε με ανάπτυξη, θα συνεργαστούμε και με το ιδιωτικό κεφάλαιο. Γινόμαστε δηλ. απολογητές του νεοφιλελευθερισμού!» Ή «Είναι επικίνδυνο. Έτσι χτυπάμε την ιδιωτική πρωτοβουλία και στο τέλος θα γίνουν όλα κολχός!» Είναι φανερό ότι οι ψευτο-ιδεολογίζουσες αυτές αποστροφές, όταν δεν αποτρέπουν, αποδυναμώνουν αισθητά τον αναπτυξιακό ρόλο της Τ.Α.

γ) Οι φιλοκυβερνητικοί δήμαρχοι, τρίβουν συνήθως αντάρσκα τα χέρια τους. Εμείς, λένε, «συνετάχθημεν» ήδη. Και φυσικά οι περισσότεροι εννοούν τις διακηρύξεις τους για την ανάγκη στοργής της Τ.Α. στα αναπτυξιακά θέματα και μέχρι εδώ... Η ευφορία των λόγων, συνοδεύεται συνήθως από απραξία. Το καινούργιο στοιχείο πάντως που έφερε η εμπειρία από την κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ, είναι ότι σε τέτοια θέματα, είναι διαφορετικό πράγμα η θεωρητική υπεράσπιση μιας πολιτικής και διαφορετικό η εφαρμογή της. Το πρόβλημα αυτό, μάλιστα μεγαλώνει όσο η υπέρβασή του, προϋποθέτει θεωρητικές ρήξεις και νέες αποδοχές, ευρύτερον χαρακτήρα, αλλά και νέες αντιλήψεις για το τι σημαίνει «ασκώ πολιτική στην Τ.Α.».

δ) Το «συνεταξαμεθα, αυτό, δεν δείχνει μόνο μια λιγότερο ορατή αμφισβήτηση της σχέσης Τ.Α.-ανάπτυξης. Αναδεικνύει και ένα μεγάλο κίνδυνο, εμφανή πλέον μετά την μεταδικτατορική και ειδικότερα την μετα-ΠΑΣΟΚ περίοδο.

Σήμερα, πια μπορούμε-ν' απομονώσουμε τρία κριτήρια, καθόλου ασυνήθιστα στον τρόπο επιλογής, για το είδος των αναπτυξιακών πρωτοβουλιών.

1) Το λεγόμενο «αθανταδόρικο». Πλειοψηφούν δηλ. οι επιλογές τομέων με γρήγορη και εύκολη αποδοτικότητα (πολιτισμός, υπηρεσίες κ.λπ.). Φυσικά μιλάμε μόνο για την κακή όψη ενός καλού νομίσματος. Κατά τα άλλα είναι μεγάλη κατάκτηση, ή κοινή για αποδοχή, ότι οι απενδύσεις για τον πολιτισμό, είναι αναπτυξιακές επενδύσεις.

2) Το λεγόμενο «ψηφοθηρικό» κλασική έκφραση, ή πολιτική του «δίνω πολλά - δεν εισπράτω ούτε το κόστος (γιατί κάνω φιλολαϊκή πολιτική) και προσπαθώ να μεταφέρω παραπάνω την κάλυψη της ζημιάς».

3) Της ανέξοδης και ανεύθυνης μεγαλοστομίας. Έτσι βλέπουμε σχέδια αναπτυξιακών πρωτοβουλιών σε κορεσμένους τομείς, κάμπινκ δίπλα σε ανάλογα διπλανού χωριού κ.λπ. Και φυσικά σχέδια για επενδύσεις 500 ή 800 εκ. από δήμους 2 ή 3000 κατοίκων!

Οι υπαρκτές αυτές εμπειρίες, πέρα απ' όλα τ' άλλα, περικλείουν και ένα μεγάλο κίνδυνο. Δίνουν ένα χαρακτήρα αφεργγυότητας στην Τ.Α., ενώ οι αποτυχίες τους πολλαπλασιάζουν την έλλειψη εμπιστοσύνης στο θεσμό. Όταν υλοποιηθούν δε και αποτύχουν μετά, πολλαπλασιάζουν τις προβληματικές επιχειρήσεις.

Όλα αυτά πέρα από τον οικονομικό αντίκτυπο, έχουν και ένα πολιτικό. Υπονομεύουν τον όρο, εκ των ων ουκ άνευ, για την αριστερά εκείνη, που προβάλλει το εναλλαχτικό όραμα της αναπτυσσόμενης κοινωνίας των πολιτών, σαν την μόνη διέξοδο για την δημοκρατική πορεία προς τους κοινωνικούς μετασχηματισμούς.

ε) Το «συνετάχθημεν» αυτής της κατηγορίας δεν είναι μόνο κραυγαλέο. Είναι και τεχνολογικά αυτονόητο. Είναι φυσικό οι πιο καλοί και οι πιο προοδευτικοί επιστήμονες, να ομνούν στο όνομα της ανάπτυξης με αυτοδιοίκηση». Και προσφέρονται να συμβάλλουν σ' αυτήν. Συχνά μάλιστα και αμισθί! Τότε όμως κάποιες φορές αρχίζουν τα προβλήματα.

Η μεταφορά λοιπόν κάποιες φορές άψογων επιστημονικά και τέλειων τεχνικά μοντέλων, που αγνοούν όμως τις πραγματικές συνθήκες, τα υποκειμενικά και αντικειμενικά συγκριτικά πλεονεκτήματα, οδηγούν στον βιασμό της πραγματικότητας, ώστε να χωρέσει στο μοντέλο. Και ακολουθούν οι απογοητεύσεις, από τους απλησίαστους στόχους, η εγκατάλειψη των προσπαθειών, οι παραιτήσεις...

Οι εξαιρέσεις ατόμων και σχεδίων, δεν επιδεδαιώνουν, αυτή τη φορά, τον κανόνα, μια και δείχνουν να είναι οι περισσότερες.

Επιδεδαιώνουν όμως την ανάγκη κοινού μετώπου Τ.Α.-επιστημόνων πολιτικών κομμάτων, για την αντιμετώπιση του υπαρκτού αυτού προβλήματος.

Προϋποθέσεις για ανάπτυξη με αυτοδιοίκηση

Είναι γεγονός ότι όλα τα παραπάνω δεν θα έπειθαν κανένα δημοτικό εκπρόσωπο! Και αυτό ακόμα και αν τα παραδεχόταν, ένα προς ένα. Γιατί άλλα θα είναι τα προβλήματά του, αν θελήσει ν' ασχοληθεί με την ανάπτυξη.

«Πέστε μου σοβαρά, θα έλεγε, πιστεύετε με τα σωστά σας ότι μπορώ να συμβάλλω περισσότερο στην ανάπτυξη του τόπου μου και δεν το κάνω; Και αν ναι, πείτε μου ποιες δυνατότητες έχω. Δηλ. θεσμικές και οικονομικές. Δεν βλέπετε όμως πρώτα, θα κατέληγε, τον κώδικα που μετράει σε 20-30 τις αρμοδιότητες της Τ.Α., γενικά; Δεν διαβάζετε και τις εφημερίδες για την οικονομική δυσπραξία του θεσμού;»

Θα τα έλεγε όλα αυτά με έκπληξη, προφανή πικρία και εύλογη απορία. Και θα είχε δίκιο, από μια πλευρά.

Αν μάλιστα συμπλήρωνε ότι «κάνω κάθε χρόνο το τεχνικό μου πρόγραμμα και δίνω όσα έχω για δρόμους, πλατείες κ.λπ. και αν είχα περισσότερα, θα έκανα κι άλλα» σίγουρα η έντασή του θα αφοπλιστεί.

Γιατί πράγματι. Τα μέχρι σήμερα κοινά μεθοδολογικά εργαλεία που προσεγγίζαμε όλοι στο χώρο της Τ.Α. το ζήτημα των δυνατοτήτων άσκησης αναπτυξιακής πολιτικής, δεν πρόδιδεσαν άλλες απαντήσεις απ' αυτήν του υποθετικού μας συνομιλητή.

Το κρίσιμο όμως στη σημερινή φάση είναι πως τόσο η άγνοια της πιο προωθημένης πρακτικής, όσο και η εξέλιξη στο χώρο της θεωρίας, επιβάλλουν κάποια νέα ερωτήματα, κάποιους νέους προβληματισμούς ώστε ν' ανοίξει ο δρόμος για τους νέους προσανατολισμούς που έχει ανάγκη η αυτοδιοίκηση.

Τεχνικά έργα ή πρόγραμμα

Το πρώτο ερώτημα. Η διαφορά τους είναι σαφής. Αν αποδεχτούμε τα πρώτα, τότε μόνο για πιο πολλούς δρόμους, δέντρα κ.λπ. θα μπορούμε να μιλάμε. Ή μάλλον και περισσότερες εκδηλώσεις ή κοινωνικές παροχές. Φυσικά ούτε λόγος να γίνεται για πρόγραμμα ανάπτυξης ούτε για συμμετοχή στην αναπτυξιακή διαδικασία, μια και οι επιλογές των έργων όσο και αν αυξηθούν ποσοτικά, μόνο σαν μέρος της έννοιας πρόγραμμα νοούνται.

Αν δεχτούμε το δεύτερο, θα πρέπει ν' αποδειχθεί ότι υπάρχουν συγκεκριμένες δυνατότητες και ρεαλιστικοί τρόποι για να

συνταχθεί και κυρίως να πραγματοποιηθεί ένα πρόγραμμα.

Αν παραπέρα προσθέσουμε και την λέξη «ολοκληρωμένο» πλάι στο πρόγραμμα ανάπτυξης, τότε φυσικά οι απαιτήσεις, πολλαπλασιάζονται. Η θέση του γράφοντος είναι ότι σήμερα πια είναι ρεαλιστική η σύνταξη και η εφαρμογή ενός ολοκληρωμένου προγράμματος από την Τ.Α.

Και αν για το σκέλος της σύνταξης δεν πρέπει να υπάρξουν πολλές αντιρρήσεις (παρ' όλο που προγράμματα ανάπτυξης, έστω και στα χαρτιά, έχουν ελάχιστοι Ο.Τ.Α.), το αντίθετο θα συμβεί για το σκέλος της δυνατότητας εφαρμογής του.

Η θέση του γράφοντος, σ' αυτό το δεύτερο σημείο, είναι ότι το πρόβλημα δεξ είναι μόνο θεσμικό ή οικονομικό. Παραβλέποντας λοιπόν, για τις ανάγκες του κεμένου, τις αναμφισβήτητες θεσμικές και οικονομικές ανεπάρκειες, θα μείνουμε μόνο στο πολιτικό πρόβλημα, που έχει και αυτό μια σημαντική και αυτόνομη συμβολή στην μη ενασχόληση της Τ.Α. στα ζητήματα της ανάπτυξης.

Προκαταλαμβάνοντας όμως κάθε άλλη εξειδίκευση των πολιτικών αιτιών, θα πρέπει να σταθούμε και πάλι στην αδυναμία του θεσμού, να λειτουργήσει σαν υποκείμενο και όχι ετεροκαθοριζόμενο αντικείμενο. Αυτόνομο σε όλα και στις ευθύνες. Απέναντι στα κόμματα και το κράτος. Με πρώτη πολιτική ευθύνη το σχεδιασμό, την παρακολούθηση και την υλοποίηση του μοντέλου ανάπτυξης που συνδιαμορφώνουν Τ.Α. και δημότες.

Πέρα απ' αυτό όμως ή εξ αιτίας αυτού, υπάρχει η ανάγκη τεσσάρων αναθεωρήσεων, σε βασικές αντιλήψεις που επικρατούν μέχρι σήμερα. Οι 4 αυτές αναθεωρήσεις σηματοδοτούν αντίστοιχους τομείς δυναμικής παρέμβασης της αυτοδιοίκησης, ώστε το σύνολό τους, να συνιστά ένα λιγότερο ή περισσότερο πλήρες και ολοκληρωμένο αναπτυξιακό πρόγραμμα.

Στο σημείο αυτό βέβαια μπορεί να προβληθεί μια εύλογη ένταση. Όλες οι αποδοχές και πολύ περισσότερο η πραχτική υλοποίησή τους βρίσκεται υπό την αίρεση συνεργασίας και άλλων θεσμών, πέρα από την Τ.Α. Τι γίνεται αν αυτή δεν εξασφαλιστεί;

Χωρίς την πρόθεση εκτεταμένης επέκτασης στο πραγματικά σοβαρό, αυτό θέμα, μπορούμε να μείνουμε στο εξής: Ακόμα και τότε μια ενδεικτική πρωτοβουλία, ένας «πιλότος» μια πειραματική καινοτομία αρκεί για να σηματοδοτήσει τον συγκεκριμένο τομέα. Ούτως ή άλλως δε η ένταση αυτή δεν πρέπει να λειτουργήσει ανατρεπτικά για το πρόγραμμάς'.

Τομέας πρώτος – αναθεώρηση πρώτη

Αφορά την αξιοποίηση των σημερινών αναπτυξιακών δυνατοτήτων. Οι δυνατότητες αυτές, σήμερα αλλά και χτες, είναι πολλαπλάσιες απ' αυτές που ασκούνται συνολικά απ' όλους τους δήμους και τις κοινότητες. Χαρακτηριστικό μάλιστα είναι πως δεν υπάρχει κανένα υπουργείο, ούτε η ΚΕΔΚΕ, ούτε κανένας μελετητής, που να γνωρίζει ή να έχουν καταγράψει τις σημερινές αρμοδιότητες της Τ.Α.!!! Η ειλικρινής αυτοκριτική του κ. Γ. Γεννηματά μόλις ανέλαβε το υπ. Εσωτερικών ότι «ρι δυνατότητες επι Ν.Δ. ήταν πολύ περισσότερες απ' αυτές που αξιοποιήσαμε», δεν έχει γίνει ακόμα ούτε συγκεκριμένη, ούτε κοινός τόπος για την Τ.Α.

Αρκέτες, αν όχι πολλές δυνατότητες υπάρχουν ακόμα και για την άντληση πόρων, που επίσης δεν έχουν αξιοποιηθεί (νόμος περί κινήτρων, ΜΟΠ, άλλα ταμεία ΕΟΚ, δανειοδοτήσεις, προγραμματικές συμβάσεις κ.λπ.). Εδώ όμως η διευκρίνηση είναι απαραίτητη. Οι ανεκμετάλλευτοι πόροι, αφορούν, μόνο α-

ναπτυξιακές δυνατότητες. Το πρόβλημα παραμένει για τις λειτουργικές ή κοινωνοφελείς. Παραβλέποντας λοιπόν συνειδητά τον υπαρκτό κίνδυνο, να χρησιμοποιηθούν σαν άλλοθι, τα όσα γράφονται στο κείμενο αυτό, θα πρέπει να διευκρινισθεί και κάτι ακόμα. Η οπτική που προτείνονται αυτές οι αναθεωρήσεις, συμπίπτει μόνο εξωτερικά με τα όσα προβάλλει κατά καιρούς η σημερινή κεντρική εξουσία, που για δικούς της λόγους και από εντελώς διαφορετική πλευρά ισχυρίζεται, ισχυριζόταν επί Ν.Δ. και θα ισχυρίζεται και επί κυβερνήσεων ΚΚΕ εσωτ. ή ΚΚΕ, το ίδιο ακριβώς πράγμα. Φυσικά δικαίωμα κριτικής και προτάσεων αναθεώρησης, έχουν μόνο όσοι πιστεύουν και εμπνέονται από την Τ.Α., μια και έχουν απολλοτριώσει για τον εαυτό τους, το δικαίωμα, να αλλάξουν γνώμη για τις δυνατότητες της Τ.Α., ανάλογα με το πιο κοινοβουλευτικό κόμμα βρίσκεται στην εξουσία...

Δε χρειάζεται δε να επιμεινουμε περισσότερο για το πόσες δυνατότητες ανοίγουν για την Τ.Α., με μια τέτοια αναθεώρηση.

Τομέας δεύτερος – αναθεώρηση δεύτερη (μικρή αυτή τη φορά)

Περιλαμβάνει δύο σκέλη:

α) Την αναμόρφωση του δημοσιονομικού συστήματος, με αναδιανομή των πόρων υπέρ της Τ.Α.

β) Παράλληλη μεταφορά αρμοδιοτήτων από την κεντρική διοίκηση, στην Τ.Α.

Όσο όμως αυτονόητη είναι η σημασία των νέων αυτών πόρων και αρμοδιοτήτων, για την επέκταση του πεδίου δράσης της Τ.Α. στην αναπτυξιακή διαδικασία, άλλο τόσο μη-αυτονόητη είναι η σύνδεση των δύο αυτών σκελών.

Η μεταφορά πόρων και αρμοδιοτήτων είναι το ώρμιο πια αίτημα όλης της αυτοδιοίκησης. Πρέπει να γίνει το ίδιο και με την ανάγκη προσανατολισμού των νέων δυνατοτήτων, στην τοπική ανάπτυξη.

Τρίτος τομέας – τρίτη αναθεώρηση

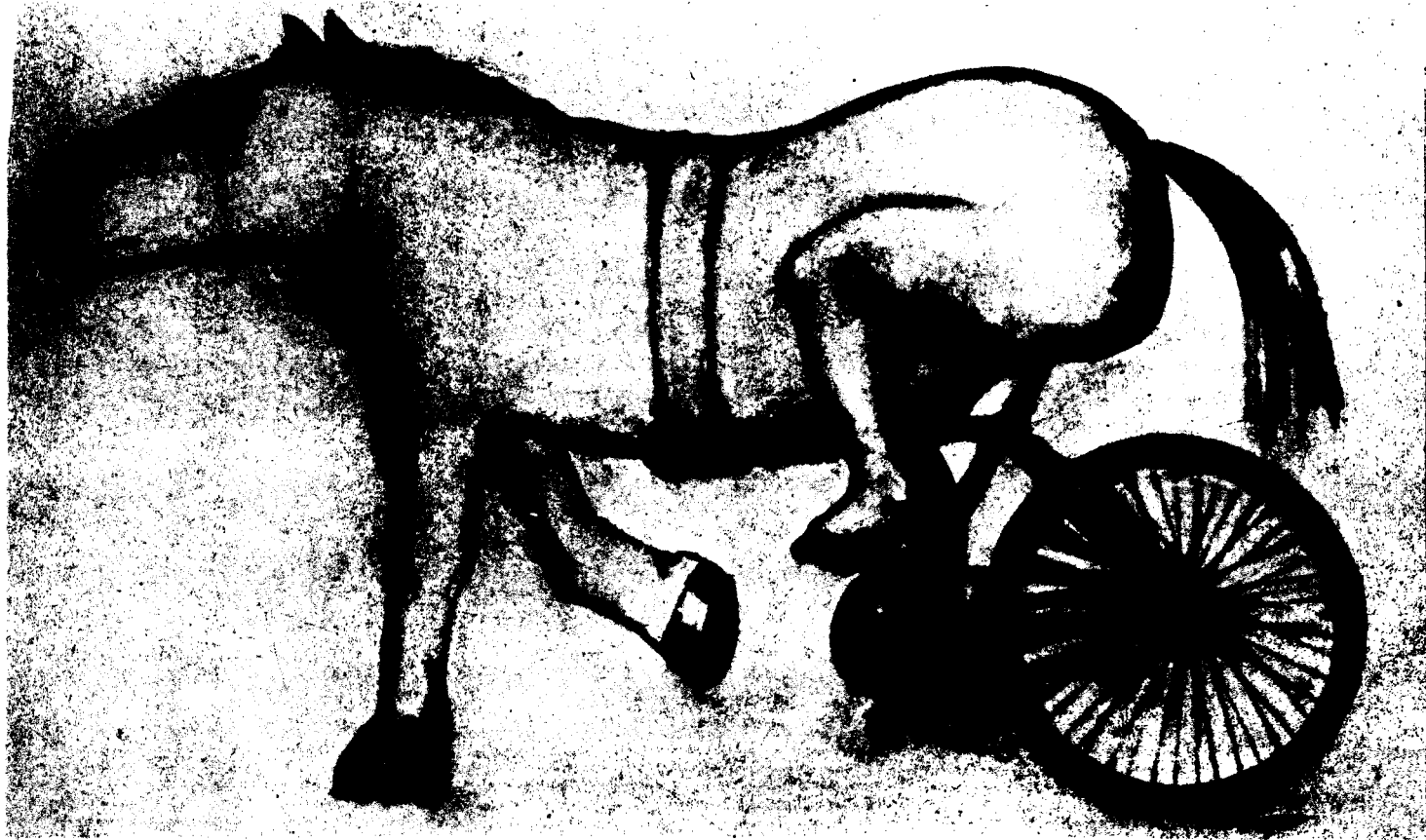
Το πάγιο αίτημα της Τ.Α. σχετίζεται με την αποκέντρωση πόρων και αρμοδιοτήτων. Αυτό όμως δεν θα γίνει αύριο. Και η αυτοδιοίκηση πρέπει να «κυβερνήσει» από σήμερα.

Η ευθύνη λοιπόν της κυβέρνησης των τοπικών υποθέσεων που ανήκουν ακόμα στο κράτος, δεν μπορεί να μεταφερθεί στο απώτερο μέλλον.

Οι δυνατότητες που υπάρχουν σήμερα και αυτές που θα διεκδικηθούν αύριο, θα πρέπει να στοχεύουν στον έλεγχο, την επιρροή και τον προσανατολισμό, των αλλοτρίων αρμοδιοτήτων σαν τοπική κλίμακα με βάση τις ιεραρχήσεις της ίδια της Τ.Α.

Δεν θα σταθούμε στις κλασσικές μεθόδους διεκδικητικού χαρακτήρα. Ούτε στην εμπειρία από τον Μόλυδο (Λέσβο) όπου ο δήμος ανέλαβε ντε-φάκτο, την ευθύνη για την προστασία του παραδοσιακού οικισμού. Ούτε στη Θήβα που πρώτη ανέλαβε το πολεοδομικό γραφείο (άρα και την δυνατότητα παρεμβάσεων στον οικιστικό τομέα) αμέως μόλις δόθηκε η δυνατότητα, τη στιγμή που ακόμα και σήμερα, 7-8 χρόνια μετά, ελάχιστοι την έχουν ακολουθήσει.

Δε θα μείνουμε ούτε στην Καλαμάτα, όπου ο δήμος κυβερνώντας την πόλη, υποκαθιστά το κράτος σε οκν ολίγες περιπτώσεις. Θα πρέπει να σταθούμε όμως στην απλούστατη (αλλά και ριζοσπαστική) πρωτοβουλία του δήμου Βροντάδος

Χίου. Εάν ένα ενδεικτικό δείγμα γραφής για τον τρόπο διοίκησης, από σήμερα, της μη-αρμοδιότητας.

Ειδικά λοιπόν για τον δήμο αυτό η ΔΕΗ και ο ΟΤΕ έχουν υποχρέωση να συντάσσουν ετήσιο πρόγραμμα, προσανατολισμένο στις επιλογές του δήμου. Με μια προγραμματική σύμβαση του υπέγραψε μαζί τους, τους υποχρέωσε να ανοίγουν τρύπες και να κάνουν έργα, μόνο όταν συντονίζονται με την βούληση της αυτοδιοίκησης. Τεράστιες δυνατότητες ανοίγει μια τέτοια προοπτική!

Τέταρτος τομέας – τέταρτη αναθεώρηση

... και ίσως η πιο δύσκολη.

Υπάρχει λοιπόν, μια αρμοδιότητα, συνδεδεμένη με πόρους, που ταυτόχρονα ριζοσπαστικοποιεί συνειδήσεις, λύνει προβλήματα και πολλαπλασιάζει την λαϊκή συμμετοχή, που η ίδια η Τ.Α. όμως την αρνείται!!

Είναι η κινητοποίηση των τοπικών δυνάμεων, φορέων και δημοτών καθώς και των τοπικών πόρων, για λύσεις τοπικών προβλημάτων. Θεωρείται κυριολεκτικά απαράδεκτη! Χαρακτηρίζεται από άλλους, σαν το αποκορύφωμα του συμβιβασμού. Ονομάζεται κάποτε και «εννουχησμός της επαναστατικότητας» των μαζών. Ταντίζεται από άλλους με εκείνη την παλιά ιστορία της «εθελοντικής (βλέπε υποχρεωτικής) εργασίας».

Η ιδεολογική αυτή «τρομοκρατία» μαζί με την αδιαφορία για την λαϊκή αυτοοργάνωση, έχει απονευρώσει την αυτοδιοίκηση από το πιο ουσιαστικό χαρακτηριστικό της!

Την κοινωνική αυτο-οργάνωση, δηλ. την συλλογική ευθύνη για τα προβλήματα της μικροκλίμακας, τον ενθουσιασμό και την εμπνευση για τις μεγάλες δυνατότητες που έχει ο άνθρωπος να καθορίσει τους όρους ζωής του κ.λπ.

Η πραγματικότητα όμως αυτή δεν είναι μόνο σχιζοφρενική. Είναι και βαθύτατα αντιστορική.

Αν έπρεπε ένα πράγμα να συντηρήσουμε από τις περίφημες «ρίζες» μας και τον «λαϊκό μας πολιτισμό» αυτή ακριβώς την συλλογική ευθύνη για τον τόπο και τις κοινωνικές σχέσεις έπρεπε να συντηρήσουμε.

Η αναθεώρηση λοιπόν αυτή, θα ξαναδώσει στην Τ.Α. τον ρόλο του «συλλογικού οργανωτή της κοινωνίας των πολιτών, θα αναδιώσει τα χαμένα δίχτυα των ενδιάμεσων θεσμών και θα επιτρέψει στη συνέχεια στην κοινωνία, να γίνει η ίδια υποκείμενο της πολιτικής. Παράπέρα θα δώσει νέες δυνατότητες στην Τ.Α. να παρέμβει αποτελεσματικά στην αναπτυξιακή διαδικασία.

Ας μη μένουμε, πάλι, στην εμπειρία που μεταφέρει στα βιβλία του ο Γ. Μπέικος, όταν περιγράφει το πως και το γιατί ξεπήδησαν, χωρίς παρθενογέννηση, οι περίφημοι θεσμοί αυτοδιοίκησης στην ελεύθερη Ελλάδα των βουνών 41-44, από εφαιρμονες προηγούμενης αυτο-διοίκησης που προηγήθηκαν.

Ας προσπεράσουμε γρήγορα και τον ρόλο της συντηρητικής δημοτικής αρχής στον Κολινδρό Πιερίας, που έδωσε δείγματα υποδειγματικών αναπτυξιακών πρωτοβουλιών, με κινητοποίηση των κατοίκων. Ας προσπεράσουμε και τα εξ ίσου σημαντικά δείγματα εθελοντικής προσφοράς και εργασίας, που εγκαι-

νίασε η προσκείμενη στο ΚΚΕ δημοτική αρχή της Θεσπικης, υπό τον κ. Γιαννούση. Και ας μην αναφερθούμε καν στα ανάλογα, που δημιούργησαν δήμοι προσκείμενοι στο ΠΑΣΟΚ ή το ΚΚΕ εσωτ.

Να μείνουμε όμως σε μια πρόκληση, σε ένα μόνο τομέα. Προέρχεται από την συνοικία που μένω, τον Χολαργό. Εκεί λοιπόν από 7ετίας, έχει εκπονηθεί ένα σχέδιο που μπορεί να λύσει σε κάθε δήμο, άμεσα και με λίγα χρήματα, το ζήτημα των παιδικών σταθμών. Σχέδιο συγκεκριμένο, ρεαλιστικό, απλό. Είναι άραγε μικρή δουλειά και μικρός τομέας ευθύνης, η πραγματοποίηση μόνο της πρόκλησης που ξεκίνησε από τον Χολαργό;

Πέμπτος τομέας - πέμπτη αναθεώρηση

Ίσως έχει φτάσει πια ο καιρός, ν' αναρωτηθούμε όλοι στην Τ.Α. για ένα πράγματι λεπτό θέμα.

Πέρα απ' τις υποθέσεις αρμοδιότητας Τ.Α. ή κράτους, πέρα από την κινητοποίηση των δημοτών, αναμφίβολα υπάρχει και ένας άλλος τομέας που δεν θίξαμε μέχρι αυτή την στιγμή. Ίσως γιατί αποτελεί ταμπού για την αυτοδιοίκηση.

Υπάρχει ένα ερώτημα. Ποιός θα πρέπει, σε τελευταία ανάληψη, να έχει την ευθύνη για την τοπική ανάπτυξη;

Συγκεκριμένα τώρα. Είναι δυνατόν η Τ.Α. να φιλοδοξεί να κυβερνήσει την πόλη, μόνο μέσα απ' αυτά που διοικεί άμεσα η ίδια; Και γιατί ν' ενδιαφέρει για χιλιάδες άλλες λειτουργίες, που δεν μπορεί και δεν πρέπει ν' ασκήσει η ίδια; Και δεν πρέπει, αν θέλει ν' αποφύγει ένα νέου τύπου γιγαντισμό, με γραφειοκρατία, μια δυσκινησία.

Πως θα ξεχωρίσει, απ' την άλλη, ιδεολογικά πρώτα, πραχτικά στην συνέχεια τον έλεγχο, την επιρροή, τον προανατολισμό, την εκμετάλλευση, από την άμεση διοίκηση;

Μέχρι σήμερα όλα αυτά απωθούνται σαν νεοφιλελευθερισμός. Και όμως θα μπορούσαν να είναι το πιο ριζοσπαστικό μέσον για να κυβερνήσει, επιτέλους, ο δήμος όλες τις τοπικές υποθέσεις!

Μέχρι σήμερα ο δήμος διοικεί άμεσα και συγκεντρωτικά, τις δικές του αρμοδιότητες. Λίγο γιατί το επιβάλλει ο νόμος, λίγο γιατί έτσι βολεύει τον δήμαρχο... Στην ουσία όμως η Ελληνική Τ.Α., δεν έχει προβληματιστεί για νέους ρόλους και αρμοδιότητες, που δεν θα διοικεί άμεσα.

Με 3 εξαιρέσεις. Τις κοινότητες Πόρου, Ερμιονίδας και τον δήμο Πρέβεζας. Στον τουρισμό οι πρώτες. Στις θαλάσσιες επικοινωνίες ο δεύτερος.

Και οι 3 λοιπόν, οργανώνουν επιχειρήσεις με μεγάλη συμμετοχή ιδιωτών στο μετοχικό κεφάλαιο, και μικρή συμμετοχή του δήμου. Ο δήμος μάλιστα της Πρέβεζας, εφαρμόζοντας υποδειγματικά την αρχή, διεκδικεί την διοίκηση όλων των τοπικών υποθέσεων, συμμετέχει μόνο με ποσοστό 15% στην πορθημιακή γραμμή Πρέβεζας-Ιταλίας.

Κατακτά όμως την προνομιακή απορρόφιση ανέργων, την τόνωση του τουρισμού και της αγοράς, επιταχύνοντας διαδικασίες που αν έμεναν στα χέρια του κράτους ή της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, θα μπορούσαν να καθυστερήσουν 10-15 χρόνια! Ανοίγει ή όχι νέες δυνατότητες σύνδεσης της Τ.Α. με την ανάπτυξη, μια τέτοια προοπτική;

Σαν επίλογος

Η Τ.Α. βρίσκεται μπροστά σ' ένα κρίσιμο σταυροδρόμι. Δοκιμάζεται, άοπλη πολλές φορές, σαν αναπτυξιακός θεσμός. Δοκιμάζεται η φερεγγυότητάς της σαν αποτελεσματικός, αναπτυξιακός θεσμός.

Δοκιμάζεται και για την έμπνευση που μπορεί ν' αποκτήσουν οι εκπρόσωποί της, να ρισκάρουν ανάλογες πρωτοβουλίες. Προβλήματα υπάρχουν ακόμα πολλά. Θεσμικά λιγότερο, οικονομικά περισσότερο, τεχνικής στήριξης, που βρίσκονται στο δρόμο της επίλυσης.

Υπάρχει όμως και το πολιτικό πρόβλημα. Αυτόνομο και υπαρκτό. Οι πέντε αναθεωρήσεις που προβάλλαμε, σίγουρα δεν είναι οι μόνες.

Ανοίγουν όμως σοβαρές δυνατότητες για μια μεγαλύτερη συμβολή της Τ.Α. στην τοπική ανάπτυξη.

Και ξαναθέτουν κάποια ερωτήματα, εκεί που το αυτονόητο κυριαρχούσε...

ΝΙΚΗΤΑΣ ΛΙΟΝΑΡΑΚΗΣ

4-10-86

Σημειώσεις

1. Ο συντηρητικός υποψήφιος μάλιστα στην Αγ. Παρασκευή, σε μια έξαρση διεκδικητικού οίστρου, έφθασε στο σημείο να ζητήσει την μετατροπή της ΕΡΤ 1, σε δημοτική επιχείρηση του δήμου Αγ. Παρασκευής. Έτσι έφερε πια στην πρωτοπορία την συντηρητική παράταξη, με «διαφορά στήθους» από το παραδοσιακό τμήμα της αριστεράς, αλλά και απ' όλες τις «δημοτικές δυνάμεις» που είχαν πάντα την αδιαφιλονίκητη κυριαρχία στον τομέα αυτό.
2. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ο δήμος Ανωγείων. Όταν, ο δήμαρχος Γ. Κλάδος έκανε το πρώτο 15ετές αναπτυξιακό πρόγραμμα σ' ένα τόσο μικρό και ορεινό τόπο ήταν 1978 και κανένας άλλος ΟΤΑ δεν είχε διανοηθεί μέχρι τότε κάτι παρόμοιο. Ο περιπεχτικός τρόπος που αντιμετώπιστηκε τότε η πρωτοβουλία του Γ. Κλάδου και ο χαρακτηριστικός σαν «αιθεροδόξονα» ήταν ενδεικτικοί. Και κάτι ακόμα. Ήταν 1978. Και η αυτοδιοίκηση είχε τις μισές δυνατότητες απ' όσες έχει σήμερα. Ανάλογα πρωτοποριακά δείγματα στην Καλαμάτα, τη Θήβα κ.λπ. παραμένουν ακόμα εξαιρέσεις.